

Relationele autonomie

Terugblik studiebijeenkomst Stichting Presentie d.d. 31 mei 2024

‘Daan is heel sensorisch. Met zijn tanden tast hij af. Met zijn handen voelt hij, pakt hij beet, ervaart hij, maakt hij contact. Het lijkt wel of Daan dag in, dag uit nieuwsgierig is naar dingen voelen. Wij denken misschien dat je een deur of een paaltje niet hoeft aan te tikken met een of ander lichaamsdeel. Maar voor hem heeft het aanraken betekenis. Zo houdt hij zich staande op zijn plattegrond. Zo vindt hij zijn weg door de dag heen. Elke dag is het de wereld opnieuw ontdekken. Hij voelt, hij tast, en daaromheen is het heel onduidelijk. Pas als hij het heeft aangeraakt, durft hij in zijn cirkel. Het tasten is zijn ‘kijken’ is. Als we gaan wandelen, en hij wil dingen aanraken, ga ik hem ook niet inperken want dan neem ik hem zijn bril af. Dat gevoel heb ik dan. Het is voor ons belangrijk om te beseffen dat hij het tasten nodig

heeft. Dat je niet zegt: dat paaltje dat hebben we al een keer gehad. Je weet het nou wel. Elke dag moet dat paaltje weer opnieuw. Ik zie het als de wereld verkennen. Als je er zo naar kijkt, is je houding ook anders. Dan ga je met hem in de veilige marge van zijn wereld, ruimte creëren om te verkennen. Als hij weet wat hij aan ons heeft, en dat hij het met ons samen kan doen, daar kan hij een stukje veiligheid aan ontlennen.’

Aan het woord is een medewerker van Esdégé-Reigersdaal, een organisatie waar veel mensen wonen met EVB+ (ernstige verstandelijke beperking; de + staat voor moeilijk verstaanbaar gedrag). Antropologe en onderzoekster Geertje van der Geest citeerde deze medewerker in haar voordracht op onze studiebijeenkomst van 31 mei 2024. Geertje liep lange tijd rond in deze organisatie om te kijken naar de zorg die daar gegeven werd. Zorg die volgens ouders en medewerkers goed was. Tijdens dat rondlopen viel haar op dat de medewerkers daar vanuit een bepaalde gerichtheid met de cliënten omgingen. Zo gaven ze hun een aanbod van keuzes, en leerden ze hun kiezen en ‘ja’ of

‘nee’ aan te geven ten aanzien van dat aanbod. Ze creëerden ruimte voor de bewoners om te kunnen zijn zoals ze zijn, en ze gaven hen waardering: je bent goed zoals je bent. Dit alles werd in het onderzoek benoemd als een gerichtheid op autonomie.

Andries Baart nam ons mee in het begrip ‘alledaagse hermeneutiek’: zo noemt hij datgene wat de werkers bij Esdégé-Reigersdaal doen. Hermeneutiek, zo legde hij uit, is de kunst om betekenissen te geven, bijvoorbeeld van bepaald gedrag of bepaalde uitingen. Als iemand bijvoorbeeld de hele tijd hetzelfde woord roept (‘Eten!’) dan weten de werkers dat het de ene keer betekent: hij wil nog een boterham. Maar soms betekent het: hij wil naar de WC, of: hij is onrustig en hij moet nu op zijn grote zitkussen. Hermeneutiek is de kunst van het *interpreteren* – niet door er een handboek bij te pakken, maar door in het ‘verschijnsel’ zelf te zoeken: in het alledaagse leven, onder het redderen, onder het eten, onder het douchen, onder het wandelen.

In de gesprekken in kleine groepjes en plenair in de zaal werden eigen ervaringen gedeeld: door mensen die familieleden hadden met EVB+ en door professionals die zorgden voor mensen met EVB+. Het ging daarbij veel over de opgaven en worstelingen die zij doormaakten en over de ruimte die nodig om goede, passende zorg te geven. De voordrachten van Geertje van der Geest en Andries Baart werden verhelderend en bemoedigend genoemd, omdat ze het denken over EVB+ verruimden, o.a. door andere (meer passende) taal te bieden.

Enkele reacties uit de evaluatieformulieren:

‘Dit is een verruiming van mijn denken, maar ik heb nog hulp nodig bij de vertaling naar de praktijk’.

‘Ik krijg denkstof en woorden voor mijn gastcollege als ervaringsdeskundige ouder’

‘Ik heb nog niet zoveel ervaringen en zou het tof vinden nog meer oefenmogelijkheden te krijgen – niet alleen discussie, maar situaties samen ‘uitspelen’.’

‘De gelaagdheid in kijken is weer benadrukt; niet te snel denken dat je het wel weet’.

‘In het recente verleden heb ik als leidinggevende veel ruimte gegeven (*voor experimenteren en reflecteren op het ‘lezen’ van zorgontvangers, red.*). Ingewikkeld is hoe deze ruimte ingeperkt wordt door jezelf of denkbeelden van buiten’.